

Rapport rörande möjligheterna till och effekterna av att flytta länshemslöjdskonsulenterna från kulturförvaltningen till läns museet

Innehåll

1	Förslag till beslut.....	3
2	Bakgrund	3
2.1	Kulturnämndens uppdrag.....	3
2.2	Handläggningen.....	3
2.3	Ärendets disposition	3
2.4	Tidigare uppdrag rörande huvudmannaskapet för länshemslöjdskonsulenterna	4
3	Presentation av länshemslöjdskonsulenterna	4
3.1	Två uppdragsgivare.....	4
3.2	Verksamhetens innehåll.....	5
3.2.1	<i>Huvudsakliga målgrupper.....</i>	<i>6</i>
3.3	Länshemslöjdskonsulenternas organisation	6
3.4	lokaler.....	7
3.4.1	<i>Kontoret</i>	<i>7</i>
3.4.2	<i>Slöjdhuset.....</i>	<i>7</i>
3.4.3	<i>Förråd</i>	<i>8</i>
4	Presentation av läns museet.....	8
4.1	Kort historik	8
4.2	Vision och mål.....	9
4.3	Verksamheten	10
4.4	Organisation.....	12
4.5	Lokaler	12
4.6	Ekonomi.....	12
5	Organisation och huvudmannaskap för länshemslöjdskonsulenterna i landet i övrigt.....	12
5.1	Landstingsförvaltning som huvudman.....	12
5.1.1	<i>Effekter för verksamheten.....</i>	<i>13</i>
5.2	Länshemslöjdsförening/-förbund som huvudman	13
5.2.1	<i>Effekter för verksamheten.....</i>	<i>13</i>
5.3	Länsmuseum som huvudman.....	13
5.3.1	<i>Effekter för verksamheten.....</i>	<i>14</i>

2011-10-25

5.4	Övrigt huvudmannaskap.....	16
6	Ekonomi.....	16
6.1	Förutsättningar	16
7	Förvaltningschefens synpunkter	17
7.1	Verksamhetens inriktning och organisation.....	17
7.2	Lokaliseringsalternativ	18
7.2.1	<i>Konsulenternas kontor flyttar till läns museet och Slöjdhuset bibehålls.....</i>	<i>19</i>
7.2.2	<i>Kontoret flyttar och Slöjdhuset avvecklas</i>	<i>19</i>
7.2.3	<i>Huvudmannaskapet förs över till läns museet men verksamheten bibehålls i nuvarande lokaler.....</i>	<i>21</i>
7.3	Ekonomi.....	21
8	Den fortsatta handläggningen	22

Bilaga

Yttrande från Nämnden för hemslöjdsfrågors kansli

2011-10-25

1 Förslag till beslut

Kulturförvaltningen föreslår kulturnämnden besluta

att godkänna förvaltningens rapport rörande möjligheterna till och effekterna av att flytta Läns hemslöjds konsulenterna från kulturförvaltningen till Läns museet.

2 Bakgrund

2.1 Kulturnämndens uppdrag

I samband med beslutet om slutlig budget för 2011 med plan för 2012 och 2013 (KUN § 9/11) uppdrog kulturnämnden till förvaltningen

att utreda möjligheten och effekterna av att flytta hemslöjds konsulentverksamheten från kulturförvaltningen till Läns museet.

2.2 Handläggningen

Rapportens bakgrundsmaterial är framtaget av chefen för Stockholms läns museum Peter Bratt, verksamhetsledaren för läns hemslöjds konsulenterna i Stockholms län (t o m augusti 2011) Anna-Karin Jobs Arnberg och förvaltningschef Hans Ullström i samverkan. Därutöver har kansliet för Nämnden för hemslöjdsfrågor yttrat sig (bilaga).

Förvaltningschefen svarar för rapportens slutliga utformning och synpunkter.

2.3 Ärendets disposition

I avsnitten 4 och 5 presenteras läns hemslöjds konsulenterna i Stockholms län och Stockholms läns museum – i det följande benämnt läns museet.

I avsnitt 6 redogörs för de olika huvudmannaskapsformer som finns för läns hemslöjds konsulenterna i landet som helhet med tonvikt på läns museum som huvudman.

I avsnitt 9 med sammanfattning i avsnitt 3 framför förvaltningschefen sina synpunkter som svar på kulturnämndens uppdrag - att utreda möjligheten och effekterna av att flytta hemslöjds konsulentverksamheten från kulturförvaltningen till läns museet. Förvaltningschefen ger sålunda inget förslag i själva

2011-10-25

huvudmannaskapsfrågan utan hänskjuter det avgörandet till en fortsatt process som skisseras i avsnitt 10.

2.4 Tidigare uppdrag rörande huvudmannaskapet för läns-hemslöjdskonsulenterna

I juni 2000 fick kulturnämnden landstingsfullmäktiges uppdrag att överföra kvarvarande verksamheter som drevs i egen regi till andra huvudmän om inte synnerliga skäl förelåg för att verksamheten skulle kvarstå inom landstinget.

Fr o m 2001 avvecklades den dåvarande filmkonsulentverksamheten inom kulturförvaltningen. I stället gick nämnden in med att verksamhetsstöd till det nya regionala resurscentret för film och medier som inordnades i Stockholms filmfestivals organisation.

Kulturnämnden räknade även med att kunna föra över läns-hemslöjdskonsulenterna till läns-museet. Planerna kunde dock inte fullföljas eftersom det förslaget inte fick gehör i läns-museets styrelse.

3 Presentation av läns-hemslöjdskonsulenterna

3.1 Två uppdragsgivare

I alla län finns det Läns-hemslöjdskonsulenter som kan sägas vara en benämning enligt det statliga statsbidragssystemet. Läns-hemslöjdskonsulenterna kan sägas ha två uppdragsgivare - Den statliga myndigheten Nämnden för hemslöjdsfrågor (NFH) samt kulturnämnden.

Uppdraget från bägge parter är att öka intresset för, kunskapen om och utövandet av hemslöjd i länet. Verksamheten skall beakta målen för den nationella och regionala kulturpolitiken och de prioriterade målen i kulturdepartementets regleringsbrev till Nämnden för hemslöjdsfrågor. Övergripande verksamhetsmål i regleringsbrevet 2011 är *jämställdhets- och mångfaldsperspektiv, barnperspektiv, internationellt och interkulturellt perspektiv*.

I sin verksamhet skall läns-hemslöjdskonsulenterna beakta *näring, kulturarv och kunskapsförmedling*. Konsulenterna har med praktisk och teoretisk specialkunskap inom hemslöjdsområdet en viktig roll som ledare, nätverksbyggare, folkbildare och samordnare samt främjare och utvecklare av kvalitetsaspekter inom området. Nyckelord i konsulentarbetet är:

2011-10-25

- *Samverkan* för att uppnå största möjliga effektivitet och samverkan som ett viktigt instrument för förnyelsearbete och gränsöverskridande arbete
- *Tillgänglighet* för länets alla medborgare i form av mötesplatser för brukare, främjare och skapare
- *Förnyelse* av angreppssätt och arbetsmetoder för att väcka intresse och skapa delaktighet för slöjden i omvärlden – i synnerhet för nya grupper

Medeltilldelningen från Nämnden för hemslöjdsfrågor bygger på en gammal princip om att alla län skall ha en konsulent för textilslöjd och en för hårdslöjd. Det har medfört att Stockholms län med över 2 miljoner invånare inte haft fler statsbidragsberättigade resurser än t ex Gotland. De län som bildat regionförbund, så som Västra Götaland och Region Skåne har fortsatt att få statliga medel för varje medverkande län.

3.2 Verksamhetens innehåll

Konsulenternas arbete kan indelas i två kategorier, dels verksamhet i Slöjdhuset, dels övrigt arbete som utåtriktad konsulent gentemot externa parter i länet.

Den utåtriktade konsulentverksamheten utgör grunden i arbetet. Årligen medverkar konsulenterna vanligtvis i ett tiotal större projekt i egen eller andras regi samt därutöver i många mindre projekt – ofta som rådgivare. Övrig verksamhet sker i form av utställningar, nätverksbyggande och informationsspridning samt besvara frågor från såväl professionella slöjdare som allmänheten.

I Slöjdhuset bedrivs fortbildning för pedagoger och slöjdare samt skolklasser. Lokalerna hyrs även ut till externa arrangörer så som studieförbund. Merparten av fortbildningsverksamheten genomförs med hjälp av externa kursledare. Rullande verksamhet i Slöjdhuset ställer krav på löpande administration samt att hålla snyggt. Assistentens arbetsuppgifter har rört administration av anmälningar, bekräftelser, kallelser och mottagning av fakturor, kontakt med handledare om vad deltagarna skall ta med sig, utskrift av deltagarlistor, mottagande av avanmälningar och kallelse till reservplatser samt att skicka intyg på förfrågan. Assistenten har även kontakt med lokalvårdaren. Hårdslöjdskonsulenten har hand om den hårda verksamheten i Slöjdhuset och övriga konsulenter i Gula rummet och förråden.

2011-10-25

3.2.1 Huvudsakliga målgrupper

Länshemslöjdskonsulenternas huvudsakliga målgrupper är

- Slöjdare - personer som redan har god kunskap om slöjd
- Pedagoger - personer som i sin tur vidareförmedlar kunskap om hemslöjd
- Barn och ungdomar
- Människor med utländsk bakgrund
- Nybörjare

Länshemslöjdskonsulenterna når genom sin utåtriktade verksamhet många barn och unga genom t ex uppbyggnaden av slöjdklubbar samt genom skolorna samt i viss mån genom egen kursverksamhet. Gemensamt för alla målgrupper är att konsulenterna förmedlar kunskap om svensk och internationell hemslöjd (kultur, teknik och material). Unikt i länshemslöjdskonsulenternas uppdrag är att de ska utgöra en resurs för aktiva professionella slöjdare, det som brukar benämnas "näringsenheten" där konsulenterna på olika sätt bidrar till att hjälpa slöjdare att leva på sin kunskap. Det går samtidigt inte att förbise att en stor del av målgruppen för verksamheten återfinns i högre åldrar med en betoning på åldersgruppen 40 – 70 år.

3.3 Länshemslöjdskonsulenternas organisation

I mitten av 1980-talet fördes länshemslöjdskonsulenterna i Stockholms län över från Stockholms läns hemslöjdsförening till landstinget. I landstingets regi inrättades sedermera två befattningar utöver de statsbidragsberättigade konsulenterna. Även en assistenttjänst på 50 procent av heltid inrättades. F n består sålunda bemanningen av 5 personer motsvarande 4,1 helårsanställda enligt följande:

- 100 % textilslöjd
- 100 % hårdslöjd
- 100 % barn och ungdom
- 60 % internationell slöjd
- 50 % assistent.

Konsulenten för textilslöjd har under 2000-talet även innehaft funktionen som verksamhetsledare och därmed varit chef för personalgruppen i dess helhet. Sedan september 2011 är tjänsten vakant och vikarie är förordnad året ut. Organisationen är grundad på två principer: Ämnesindelning med textilslöjd och hårdslöjd, vilket logiskt följer de medel som utgår från Nämnden för hemslöjdsfrågor samt målgruppsindelning (barn och ungdom respektive internationell slöjd).

2011-10-25

3.4 lokaler

Länshemslöjdskonsulenternas verksamhet finns i två lokaler i Sabbatsbergsområdet västra del angränsande mot Torsgatan. Fastighetsförvaltare är fastighetsföretaget Stadsholmen. Därutöver hyrs ett mindre förråd av Locum. Den sammantagna årshyran är f n ca 350 tkr.

3.4.1 Kontoret

Länshemslöjdskonsulenternas kontorslokaler med adress Sabbatsbergsvägen 6, 3 tr, ligger i Klarahuset. Lokalens storlek är 133 kvm, 6 kontorsrum. Hyreskontraktet löper t o m 2015-09-30. Årshyran inkl el och uppvärmning uppgår till ca 210 tkr exkl moms. Vissa gemensamma ytor som kök och toaletter delas med övriga verksamheter.

Kontorsplanet delas mellan tre verksamheter, Studieförbundet i Stockholms län (Circonova) och Kulturarv utan gränser. När hyreskontraktet senast förnyades förhyrdes även lokaler till Circonova som då var en del av kulturförvaltningen. När verksamheten fördes över till Studieförbundet 2008 fortsatte Circonova att hyra de två rummen i andra hand av länshemslöjdskonsulenterna. I och med att stödet till Circonova reducerades från läsåret 2011/2012 har Studieförbundet sagt upp det ena av de två kontorsrummen med ökade hyreskostnader för länshemslöjdskonsulenterna som följd.

3.4.2 Slöjdhuset

Slöjdhuset Stockholm, med adress Eastmansvägen 34 ligger mitt i Vasaparken, Stockholm. Huset betecknas som verkstad och är 232 kvm som inrymmer ett verkstadsrum med maskinpark, ett verkstadsrum för mindre slöjdverksamhet med handverktyg, ett kök, ett verksamhetsrum "Gula rummet" anpassat för textila kurser samt konferens/möten, två förråd. Huset har en stor ouppvärmd förrådsvind på 232 kvm. Lokalen är handikappanpassad med ramp och handikapptolett. Det finns även en ouppvärmd vind som konsulentverksamheten använder som förråd. Slöjdhusets hyreskontrakt löper t o m 2013-12-13. Årshyran om 127 tkr exkl moms inkluderar el och uppvärmning. Hyran bekostas delvis av hyresintäkter från kurs- och lärarfortbildningar samt andra aktiviteter.

Rummens inredning med maskiner, verktyg och material är anpassade för slöjd- och hantverkskurser. 2009 investerades i en ny snickerimaskin och ett nytt ventilationssystem. 2010 gjordes en uppfräschning av köket. Ett av rum-

2011-10-25

men har anpassats för att bättre bedriva konferens/möten och föredragsverksamhet med modern teknik. Trådlöst internet finns i hela huset.

Slöjdhusets har närhet till tunnelbana (St Eriksplan), pendeltåg (Karlberg), bussar (St Eriksplan, Odenplan, Dalagatan) och promenadavstånd från Stockholm central (ca 15 min).

Slöjdhuset är navet i verksamheten och är ett kunskapscentrum för hemslöjd i hela länet. Slöjdhuset möjliggör ett stort utbud av fortbildningar, kurser och verksamhet för pedagoger, slöjdare och ungdomar. Många program sker i samarbete med studieförbund, föreningar och intresseorganisationer. Slöjdhuset är en stor del av länslemslöjds konsulenternas varumärke och stärker slöjdens identitet i länet.

Under 2010 genomfördes 59 kurser/fortbildningar i Slöjdhuset. Totalt deltog 1 437 personer, varav 18 % var barn och ungdomar.

3.4.3 Förråd

På Crafoordsväg 17 hyrs ett varmförråd/lokal på 43 kvm av Locum. Hyreskontraktet löper t o m 2013-12-31. Årshyran på 13 tkr inkluderar el och uppvärmning.

4 Presentation av läns museet

4.1 Kort historik

Stiftelsen Stockholms läns museum är ett regionalt museum för huvudstadsregionen. Tyngdpunkten i verksamheten ligger på kulturhistoria, kulturmiljövård och samtidskonst samt museipedagogik, utställningar och samtidsdokumentation.

Stiftelsen bildades 1982 av Stockholms läns landsting, Stockholms läns hembygdsförbund, Norrtälje, Sigtuna, Stockholm och Södertälje kommuner. Den ursprungliga tanken var att de lokala museerna i de i stiftelsen representerade kommunerna, d v s Roslagsmuseet, Sigtuna museer, Stockholms stadsmuseum och Torekällbergets museum, tillsammans skulle svara för den regionala museiverksamheten. Kulturmiljövårdsfrågorna skulle hanteras av en nyskapad verksamhet inom Stockholms stadsmuseums organisation under namnet läns museibyran som startades i oktober 1983.

2011-10-25

Under återstoden av 1980-talet och början av 1990-talet genomgick verksamheten ytterligare organisatoriska förändringar. Någon tydlig regional museiverksamhet utvecklades inte av de lokala museerna, utan denna roll fick istället tas av den centrala verksamheten som flyttat till Klarahuset på Sabbatsbergsområdet i början av 1990-talet. Under 1990- och 2000-talet utvecklade Stockholms läns museum, bl a på grund av avsaknaden av egna föremålssamlingar, en allt tydligare profil med fokus på den fysiska kulturmiljön och verksamhet ute i länet i form av uppsökande museipedagogik för skolan och historiska besöksmål. Moderna och väl anpassade lokaler med större publika ytor fick läns museet 2005 i Dieselverkstaden, ett kulturhus i Sickla, Nacka kommun, som öppnades för allmänheten den 1 maj 2006.

4.2 Vision och mål

Stockholms läns museum styrs idag av stiftelsens stadgar och en treårig verksamhetsplan för perioden 2010-2012 med vision, verksamhetsidé, mål och strategier. Visionen är som följande:

”Stockholms läns museum är den självklara kunskapskällan för regionens kulturhistoria, kulturarv och konst. Vi skapar mötesplatser för dialog och diskussion kring historien och samtiden.”

Verksamhetsidén som beskriver syftet och meningen med museets verksamhet är formulerad på följande sätt:

”Stockholms läns museum skapar intresse och engagemang för länets kulturhistoria, kulturarv och konst. Vi ger boende och besökare i länet upplevelsevärden och perspektiv med tydliga kopplingar mellan historia och samtid. Stockholms läns museum arbetar med kunskapsuppbyggnad, kunskapsförmedling och uppdragsverksamhet.

”Stockholms läns museum har den fysiska miljön som utgångspunkt för arbetet med regionens historia och kulturarv.”

Av verksamhetsidén framgår att den fysiska miljön är utgångspunkten för arbetet med regionens historia och kulturarv. Museet har som tidigare nämnts inte egna föremålssamlingar från länet som kan beskådas i museibygnaden. Museet har i stället valt att fokusera på kulturmiljöerna och utvecklat en profil med tyngdpunkten i den publika verksamheten på plats i länet. Museet samlar utgör av böcker, arkivalier och fotosamlingar. Verksamheten i museibygnad ska syfta till att ge ansikte och identitet åt verksamheten. Målet är att ha så många besök att det tydligt bidrar till att göra museet känt i länet.

2011-10-25

För att profilera museet i förhållande till andra museer i länet och för att kunna nå ut till länets invånare på ett meningsfullt sätt har verksamheten koncentrerats till tre fokusområden. Ett är "Runstenarnas tid" som handlar om den omvälvande övergångstiden från förhistoria till medeltid med utgångspunkt i vårt rika kulturarv av runstenar i länet. Det andra är "Efterkrigstiden" som berör de senaste 60 årens bebyggelse- och kulturhistoria. Det tredje fokusområdet är en koncentration av vårt engagemang i den regionala konstverksamheten till "Offentlig konst".

4.3 Verksamheten

Museets uppgift handlar konkret om att samla och förmedla kunskap om länets historia, kulturarv och konst samt stödja länsstyrelsen, kommunerna och allmänheten i vården av kulturmiljön.

Kunskapsuppbyggnaden om länets historia och kulturarv sker på många olika forskningsinstitutioner och till stor del även inom det ideella föreningslivet, dvs hembygdsrörelsen. Museets samlar in och tillgängliggör denna kunskap genom seminarier, webbplatsen och genom att se till att den lokalhistoriska delen av museets bibliotek hela tiden växer ut med relevanta publikationer och tidskrifter. Länsmuseumets egna kunskapsuppbyggnad är inriktad på arkeologi, allmän kulturhistoria och samtidsdokumentationer, särskilt industrihistoria, samt fotoinsamling och konst.

Utöver råd och stöd till länsstyrelsen, kommunerna och allmänheten, bl a genom egen webbplats om byggnadsvård, bedriver museet uppdragsverksamhet inom kulturmiljöområdet. Främst handlar det om att stå för expertiskunskap i samband med restaureringar och olika ingrepp i kyrkor och byggnadsminnen, samt att inventera, dokumentera och redovisa kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer för kommunernas fysiska planering. Museet bedriver därtill även en omfattande uppdragsverksamhet inom det arkeologiska fältet med utredningar och undersökningar i länet som på olika sätt bidrar till kunskapsuppbyggnaden.

Länsmuseumet stödjer även hembygdsrörelsen, bl a i frågor om foto, föremålsvård, byggnadsvård mm.

Länsmuseumet har publik verksamhet både i museibyggnaden och i länet. I museets entrérum möts besökaren av en museibutik med café och en fast utställning om länets historia speglad i 10 levnadsöden. Vidare finns det en utställningshall för tillfälliga utställningar på ca 180 kvm och ett referensbibliotek med facklitteratur och lokalhistoria från Stockholms län, tillgängligt för muse-

2011-10-25

ets besökare en dag i veckan. Museet är öppet för allmänheten tisdag – fredag kl. 12 00 -17 00 och lördag – söndag kl. 12 00 – 16 00. I utställningshallen visas årligen en egen utställningsproduktion och två till tre inhyrda utställningar. Målsättningen är att ämnet för den egna utställningsproduktionen ska ligga inom museets fokusområden samt med tydlig anknytning till länets kulturmiljöer. Museets webbplats har en viktig funktion som kunskapsstöd till de egna utställningarna, t ex med olika fördjupningar och databaser över de behandlade företeelserna. Programverksamheten i museibygnaden är kopplad till de aktuella utställningarnas.

Den publika verksamheten i länet utgörs i huvudsak av uppsökande museipedagogik för skolan, vandringsutställningar och historiska besöksmål. Museipedagogiken för skolan tar sin utgångspunkt i den lokala kulturmiljön och riktar sig fr o m i år främst till lärarna, men fortsättningsvis även till eleverna i den omfattning det kan finansieras med projektmedel från ”Skapande skola”.

Strategin för vandringsutställningarna är att de ska vara små och enkla för att kunna stå i så många olika typer av offentliga miljöer som möjligt för att på så sätt nå så många olika grupper som möjligt, t ex sjukhus, köpcentrum, kommunhus, skolor, bibliotek mm. Två vandringsutställningar om året är ambitionen för denna del av museets verksamhet.

Länsmuseets arbete med historiska besöksmål i länet (*Upptäck länet*) och *Runriket* ger museet en tydlig profil gentemot andra museer i länet och stämmer väl med vårt uppdrag som regionalt museum. Besöksmålen omfattar alla typer av kulturmiljöer och även konstområdet (offentlig konst) och ska betraktas som en förlängning ut i landskapet av vår fasta utställning. Bland de besöksmål som museet arbetar med har Runriket särskilt stor publik kraft, både regionalt och internationellt. Det är en väl tillgänglig och unik runstensmiljö kring Vallentunasjön som länsmuseet utvecklat i samarbete med de berörda kommunerna Täby och Vallentuna. Runriket ingår också som ett publikt fundament i fokusområdet *Runstenarnas tid*. Genom våra undersökningar av ett vikingatida gravfält vid runstensbron Broby bro i Täby har vi fått ett stort kunskapsunderlag om de dåtida människorna som kan knytas till runstenarna i Runriket. Den vikingatida kvinnan Estrid som vi tror oss ha funnit på detta gravfält har fått stor medial uppmärksamhet och är därmed en strategisk figur för marknadsföringen av Runriket och länsmuseet.

Länsmuseets webbplats har stor betydelse för marknadsföring och information om verksamheten och för att skapa hög tillgänglighet till kunskap om länets historia och kulturarv.

2011-10-25

4.4 Organisation

2010 genomgick länsmuseum en stor omorganisation där 12 tjänster avvecklades, främst inom uppdragsverksamheten. Länsmuseum organisation består därefter av tre enheter - Administrativa enheten, Publika enheten och Enheten för kulturmiljö & dokumentation. Enhetscheferna har eget budgetansvar för de delar av museum budget som fördelats ned på enhetsnivå. Ansvar för museum olika projekt ligger hos en projektledare som kan vara enhetschef eller medarbetare under denne. Projektledaren ansvarar i första hand inför sin enhetschef. Totalt har museum ca 20 anställda.

Landstingets styrelserepresentanter är i minoritet gentemot övriga stiftares representanter.

4.5 Lokaler

Länsmuseum lokaler består sammanfattningsvis av en kontorsdel företrädesvis i form av kontorslandskap samt en utställningslokal med biblioteket i omedelbar anslutning. Länsmuseum har inget samlat utrymme motsvarande Slöjdhuset.

4.6 Ekonomi

Länsmuseum omsätter ca 15,5 mkr varav ca 11,7 mkr består av offentligt stöd från landstinget (8 mkr) och Kulturrådet. Enligt beslut i kulturnämnden hyr kulturförvaltningen lokalerna och upplåter dem utan ersättning till länsmuseum. Kulturförvaltningen hyreskostnad för lokalerna beaktas dock då det årliga verksamhetsstödet till länsmuseum fastställs.

5 Organisation och huvudmannaskap för läns-hemslöjds konsulenter i landet i övrigt

Landets Läns-hemslöjds konsulenter är i huvudsak organiserade under tre huvudmän: Landstingsförvaltning, Länsmuseum eller hemslöjdsförening/-förbund. Länsmuseum kan vara fristående eller inordnat i landstingsorganisation. I ett län är konsulentverksamheten ordnad i en fjärde form – Hushållningssällskap.

5.1 Landstingsförvaltning som huvudman

För närvarande är landsting/region huvudman för läns-hemslöjds konsulenter i sju län, bl a i Västra Götaland.

2011-10-25

5.1.1 Effekter för verksamheten

Med organisatorisk hemvist i en landstingsförvaltning så som i Stockholms läns landsting, får konsulenterna en egen profil som inte färgas av annan verksamhet som huvudmannen bedriver (jämför länsmuseum och hemslöjdsförening). Läns-hems-löjds-konsulenternas självständighet kan dock se olika ut beroende varje förvaltnings interna organisation och var i den organisationen som ledningsansvaret för konsulentverksamheten placerats. I Stockholms läns landsting kan konsulenterna sägas ha en stark egen profil inom kulturförvaltningen och även gentemot andra länsfunktioner. Konsulenterna har även en stor självbestämmanderätt genom att en av konsulenterna är formell verksamhetsledare och därmed chef för övriga konsulenter. Verksamhetsledaren är direkt underordnad förvaltningschefen och har därmed inte någon annan chef över sig. Delegationen av ansvar och befogenheter är långtgående. Verksamhetsplanen för konsulentverksamheten fastsätts årligen av kulturnämnden.

5.2 Läns-hems-löjds-förening/-förbund som huvudman

I nio län är läns-hems-löjds-förening/-förbund huvudman för konsulentverksamheten, däribland i Region Skåne.

5.2.1 Effekter för verksamheten

Ofta är en eller två konsulenter de enda anställda personerna i en läns-hems-löjds-förening. En ideell förening med en ideellt arbetande styrelse kan i generella termer anses ha mindre bra förutsättningar för att gå in i en arbetsgivarroll. Den ideella föreningen har många gånger inte heller någon stabil ekonomisk grund så som ett landsting eller större institution även om konsulentverksamheten är garanterat årligt stöd från landstinget och staten.

Läns-hems-löjds-konsulenter som är placerade inom läns-hems-löjds-förening/-förbund kan hamna i en situation där det är svårt att hävda oberoende från föreningens verksamhet; Konsulenten blir ofta ett verktyg för föreningen. Det förekommer t ex att konsulenten får fungera som sekreterare i föreningen och de aktiviteter som konsulenterna driver har många gånger initierats inom föreningsverksamheten.

5.3 Länsmuseum som huvudman

För närvarande finns läns-hems-löjds-konsulenter placerade vid fyra läns-museer i landet. Däribland i Sörmland där konsulentverksamheten fördes över från läns-hems-löjds-föreningen till det landstingsdrivna läns-museet fr o m 1 januari 2011.

2011-10-25

Sörmlands museum har en organisation bestående av en museiledning (läns-museichef med en biträdande) med tio underställda arbetsområden, bl a hemslöjd, med var sin områdesansvarig. Hemslöjdspersonalen består av två konsulenter – en för hård respektive textil slöjd.

Murberget – läns museet i Västernorrland - har en organisation bestående av ledningsstad, som även ansvarar för övergripande frågor, och i övrigt är indelad fyra avdelningar där läns hemslöjds konsulterna ingår som en del av den publika enheten. Publika enheten arbetar, utöver hemslöjdsfrågor, med utställningar, skolverksamhet, och hembygdsföreningar, program, aktiviteter och verksamheten på friluftsmuseet. Läns hemslöjds konsulterna utgörs av två tjänster – en för hård respektive textil slöjd.

Upplandsmuseet har en organisation bestående av en museiledning (museichef, biträdande samt forskningschef) med sju underställda avdelningar där hemslöjden är en egen avdelning. Avdelningen för hemslöjd består av tre konsulttjänster, en för hård respektive textil slöjd samt en för barn och ungdomsverksamhet.

Örebro läns museum har en organisation bestående av museiledning (museichef och administrativ chef) med fem underställda avdelningar där hemslöjd där läns hemslöjds konsulterna ingår i avdelningen för kulturmiljö och dokumentation. Hemslöjds konsulterna personalen består av två konsulenter – en för hård respektive textil slöjd.

5.3.1 Effekter för verksamheten

Det går inte att ge någon entydig bild av effekterna för verksamheten då konsulterna finns inom en museiorganisation eftersom det råder delade meningar mellan hemslöjdens företrädare och läns museet.

Länshemslöjds konsulternas synpunkter

Länshemslöjds konsulterna i Stockholms läns landsting samt Nämnden för hemslöjdsfrågor har en syn som får anses gälla för hemslöjdsrörelsen i dess helhet, d v s en av de primära målgrupperna för verksamheten. Hemslöjdens företrädare menar att när hemslöjds konsulterna inordnas i ett läns museum finns det en risk att länshemslöjds konsulterna ej längre är den fristående funktion den bör vara utan mer blir ett verktyg för läns museets basverksamhet med kulturmiljövård. Konsulterna blir en avdelning inom läns museet där konsulterna inte har möjlighet att föra sin egen talan gentemot omvärlden utan företräds av museichefen.

2011-10-25

Länshemslöjdskonsulenterna kan sägas hysa särskilt stor oro för att gå miste om Slöjdhuset. Under många år har Slöjdhuset arbetat upp sitt goda rykte och sin identitet som hemslöjdsarena mitt i centrala Stockholm. Lokalhyran är förmånlig och mellan 2009-2011 har verksamheten satsat på varsam renovering och uppfräschning av lokalerna för att anpassa till dagens behov. Den yttre miljön runt Slöjdhuset har totalrenoverats och i direkt anslutning till huset har ett torg anlagts som lämpligt fått namnet "Slöjdtorget". Länshemslöjdskonsulenterna förlägger en del av sin utomhusverksamhet i parken "Sinnenas trädgård" som ligger granne med Slöjdhuset. Vid en flytt till Nacka och Sicklaområdet befaras verksamheten inte att få den centrala plats som den har idag. Konsulenterna anser att det kommer att ta många år och kosta mycket pengar att bygga upp en liknande välfungerande verksamhet som den i nuvarande Slöjdhuset.

Nämnden för hemslöjdsfrågors kansli

Nämnden för hemslöjdsfrågors kansli betraktar hemslöjdskonsulentverksamheten vid Stockholms läns landsting som en förebild där man har lyckats "profilera en bred, tillgänglig och synlig verksamhet sedan Slöjdhuset etablerades på Sabbatsbergsområdet." Vid ett huvudmannaskapsskifte befarar nämndens kansli att "hemslöjdsverksamhetens mångfacetterade karaktär försvinner och publiken ser enbart hemslöjd som en del av kulturarvet och som ett uttryck för förgångens tid." Vidare anger nämnden att "hemslöjdskonsulentverksamheten lätt byråkratiseras och blir inte den strategiskt viktiga och flexibla mäklarresurs inom regionen som den är tänkt att vara."

Länsmuseets synpunkter

Länsmuseet å sin sida, har en positiv attityd till att länshemslöjdskonsulenterna inordnas i museet och anser att båda verksamheterna har många gemensamma beröringspunkter. Båda organisationerna arbetar för att uppmärksamma och stärka kulturarvet betydelse i samhället. Hemslöjd är i många fall att betrakta som konsthantverk, vilket gör att hemslöjds-konsulenternas uppgift i hög grad ligger i linje med Stockholms läns museums uppdrag att verka för att stödja det lokala konstlivet i länet. Hemslöjd innebär också att värna om materialkännedom och handburen kunskap om de traditionella hantverken. Även här anknyter hemslöjden till länsmuseets verksamhet. Vidare anför länsmuseet att byggnadsvård är ett särskilt betydelsefullt verksamhetsområde för museet, vilket i hög grad bygger på tillgång till kunskap om traditionellt hantverk med anknytning till såväl byggnadernas konstruktion och underhåll som inredning.

De fyra länsmuseer som idag har hemslöjds-konsulenternas inom sina organisationer är genomgående mycket positiva till detta nära samarbete.

2011-10-25

Exempel på motiveringar som framförs är följande:

- ”Hemslöjdskonsulenternas kompetens tillför museet oerhört mycket, t ex inom arkeologin (förståelse av hantverksprocesser, identifiering av föremål och material mm), byggnadsvård (alla typer av hantverk som varit och är aktuellt i äldre hus) och inte minst inom kulturarvspedagogiken.”
- ”Det är en mycket lämpligare placering av hemslöjdskonsulenterna på ett museum än på landstinget. Båda verksamheterna är kulturarvsinstitutioner och har dessutom många beröringspunkter. Där den ömsesidiga kompetensen kan utnyttjas.”
- ”Genom tillhörigheten till museet har hemslöjdskonsulterna kommit att arbeta mer med hembygdsrörelsen. För dessa är konsulenterna en otrolig resurs – de får råd och hjälp med sina samlingar och även med den pedagogiska verksamheten.”
- ”Hemslöjdens definition av sin verksamhet i form av tre ben (kulturarv, förmedling, näring) stämmer i hög grad med läns museets. Vad gäller näring kommer vi att sälja hemslöjdprodukter i våra nya museilokaler som just nu är på gång. Det har vi inte gjort tidigare.”

5.4 Övrigt huvudmannaskap

I ett län, Norrbotten, är konsulentverksamheten knuten till Hushållningssällskap.

6 Ekonomi

6.1 Förutsättningar

Innevarande år fördelas läns hemslöjds konsulenternas intäkter enligt följande.

Landstingsbidrag	2 140 tkr
Statligt bidrag	618 tkr
Övriga intäkter (hyra, kursavgifter)	548 tkr
Totalt intäkt/kostnad	3 306 tkr

Gemensam service så som upprättande av budget, bokslut etc registratur, information/marknadsföring, it m m tillhandahålls från enheten för administration & kommunikation och kostnadsförs sålunda inte hos läns hemslöjds konsulenterna. ”Värdet” av dessa tjänster är svårt att beräkna. Läns hemslöjds konsulenterna kan sägas ha ca 10 procent av kulturförvaltningens personal men

2011-10-25

svarar samtidigt för mindre än en (1) procent av förvaltningens ekonomiska omslutning. Den för den dagliga verksamheten mest betydelsefulla funktionen som tillhandahålls centralt torde vara stödet med att kommunicera konsulentverksamheten utåt. Konsulenternas egen webbsida sköts dock i huvudsak av konsulenterna själva.

7 Förvaltningschefens synpunkter

Utifrån vad som redovisats i avsnitten 3 - 6 ovan kan förutsättningarna för ett huvudmannaskapsskifte belysas utifrån tre aspekter.

1. Verksamhetens inriktning och organisation
2. Lokalisering
3. Ekonomi.

7.1 Verksamhetens inriktning och organisation

Idag är länshemslöjdskonsulenterna en egen enhet inom kulturförvaltningen med egen budget fastställd av kulturnämnden. Verksamhetsledaren som är direkt underordnad förvaltningschefen har såväl verksamhetsmässigt som ekonomiskt ansvar. Konsulenterna fungerar som en av sju fristående länsfunktioner som får ekonomiskt stöd av kulturnämnden. Verksamheten är helt oberoende av annan länsfunktion.

Vid ett huvudmannaskapsskifte finns det risk för att länshemslöjdskonsulenterna förlorar viss självständighet beroende på hur verksamheten inordnas i läns museets organisation. Det kan naturligtvis vara så att länshemslöjdskonsulenternas verksamhet kan förändras i riktning mot en starkare betoning på kulturmiljövård och att publiken enbart ser hemslöjd som en del av kulturarvet och som ett uttryck för förgångnen tid, som Nämnden för hemslöjdsfrågors kansli befarar vid ett huvudmannaskapsskifte. Samtidigt anser jag att man måste utgå från att läns museet menar allvar i sin beskrivning av de positiva effekter man ser från museets sida inför ett huvudmannaskapsskifte som i huvudsak går ut på att de båda verksamheterna kan berika och komplettera varandra, inte minst inom det pedagogiska området och vad avser utställningsverksamhet. De erfarenheter som refereras från andra läns museer med konsulentverksamhet styrker detta synsätt. Kulturnämnden har också möjlighet att i ett ensidigt beslut eller via avtal med läns museet ange den styrning av verksamheten som nämnden anser erfordras för att säkra att konsulentverksamheten får den inriktning som kulturnämnden eftersträvar. Oavsett huvudman måste verksamheten även genomföras i enlighet med Nämnden för hemslöjdsfrågors direktiv.

2011-10-25

Även konsulenternas ställning i museets organisation kan säkras genom kulturnämndens möjlighet att styra verksamheten i samband med beslut om ekonomiskt stöd. Jag ser det t ex som naturligt att länshemslöjdskonsulenterna inrättas som en fjärde enhet inom läns museet. Därigenom skulle länshemslöjdskonsulenterna rent organisatoriskt garanteras samma självständighet som de har i dag inom kulturförvaltningen, naturligtvis med beaktande av de villkor rörande ansvar och befogenhet som gäller generellt för enheterna inom läns museet. Samtidigt skall det betonas att kulturnämnden inte skall detaljstyra länshemslöjdskonsulenternas position inom läns museets organisation. Det måste ytterst vara läns museets angelägenhet att fastställa sin interna arbetsorganisation och fördela ansvar och befogenheter mellan styrelse och chefer på det sätt som museiledningen bedömer mest ändamålsenligt för den samlade museiverksamheten. Avståndet till kulturnämnden som beslutande organ vad avser verksamhetens inriktning blir självklart större då läns museets styrelse tar över det yttersta ansvaret för genomförandet av verksamheten medan kulturnämnden får en renodlad roll som beställare. Något som måste ses som en naturlig konsekvens av ett ändrat huvudmannaskap.

7.2 Lokaliseringsalternativ

Eftersom kulturförvaltningen har hyreskontrakt på de nuvarande lokalerna som löper som längst fram till 2015-09-30 är det ofrånkomligt att inte betrakta frågan om lokalisering och kvarvarande hyreskostnader i ett sammanhang.

Vid förhyrning hos landstingsextern hyresvärd anlitar kulturförvaltningen Locum som företrädare och förhandlare å förvaltningens vägnar. Locum bedömer att det inte finns möjlighet för kulturnämnden att frigöra sig från ingångna hyresavtal med mindre än att hyresvärden ersätts för återstående beräknad hyra under kontraktstiden. Teoretiskt kan kulturförvaltningen försöka hitta annan hyresgäst och upplåta lokalerna i andra hand och på så sätt få hyreskostanden betald. Det skall dock understrykas att det förefaller mycket svårt att hitta hyresgäster som har en verksamhet som är i behov av just de lokalytor med den lokalbeskaffenhet som det handlar om. Förvaltningen besitter inte heller någon kompetens för att ägna sig åt extern förhyrning.

Som en generell förutsättning gäller sålunda att alla alternativ som innebär en omlokalisering av konsulentkontoret och verksamheten i Slöjdhuset före september 2015 för med sig en merkostnad för kulturnämnden.

Utifrån läns museets sida är en förutsättning att museet har ledig lokalkapacitet för att inrymma konsulentkontoret. Däremot saknar läns museet lokaler som kan inrymma den verksamhet som genomförs i Slöjdhuset.

2011-10-25

Jag ser i huvudsak tre alternativa förslag vad avser lokaliseringen vid ett huvudmannaskapsskifte.

1. Huvudmannaskapet förs över till länsmuseet och konsulenternas kontor flyttar till länsmuseet men Slöjdhuset bibehålls.
2. Huvudmannaskapet förs över till länsmuseet och konsulenternas kontor flyttar till länsmuseet men Slöjdhuset avvecklas.
3. Huvudmannaskapet förs över till länsmuseet men verksamheten bibehålls i nuvarande lokaler.

7.2.1 Konsulenternas kontor flyttar till länsmuseet och Slöjdhuset bibehålls

En överföring av konsulentkontoret till länsmuseet i Sickla i kombination med att Slöjdhuset bibehålls är en lösning som till vissa delar beaktar både de ekonomiska förutsättningarna och båda verksamheternas ståndpunkter vad avser för- och nackdelar med en sammanslagning. Samlokaliseringen innebär att verksamheterna samlas under ett tak vilket möjliggör de positiva effekter som jag ändå utgår från att en sammanslagning och utökad samverkan mellan läns-hemslöjds-konsulenter och museets för med sig. Samtidigt kan läns-hemslöjds-konsulenter upprätthålla den verksamhet som bedrivs i Slöjdhuset utan att motsvarande faciliteter behöver skapas i eller i nära anslutning till Sickla. Det symbolvärde som Slöjdhuset anses ha för läns-hemslöjds-konsulenter och hemslöjdsrörelsen rubbas inte. Som negativ konsekvens kan det konstateras att resor till och från Slöjdhuset som i förekommande fall måste göras under arbetstid kan ses som visst resursslöseri. Därutöver kan konsulenter inte ha samma regelbundna tillsyn över Slöjdhuset som i dag. För att klara en fungerande och säker inpassering i Slöjdhuset av olika hyresgäster måste sannolikt ett avancerat passersystem införskaffas. En merkostnad för lokalhyra för det nuvarande konsulentkontoret på 210 tkr om året (plus årlig indexuppräknings) uppkommer t o m 2015-09-30.

7.2.2 Kontoret flyttar och Slöjdhuset avvecklas

Om Slöjdhuset avvecklas kommer det symbolvärde som läns-hemslöjds-konsulenter anser att Slöjdhuset besitter för Läns-hemslöjds-konsulentverksamheten och ytterst hemslöjdsrörelsen i stort, att gå förlorad.

I sammanhanget kan det dock diskuteras hur stort detta symbolvärde egentligen är. Värdet torde främst finnas inom den målgrupp som utgörs av hemslöjdsrörelsen i länet och som aktivt deltar i aktiviteter, främst kursverksamhet, i Slöjdhuset. D v s en relativt begränsad krets numerärt. För länets invånare i stort torde det vara av underordnad betydelse från vilken lokal konsulentverksamheten och även kursverksamheten utgår. I strävan att bredda intresset

2011-10-25

för hemslöjd bland länsinvånarna, främst i de yngre åldrarna, måste de informations-/marknadsföringsinsatser som vidtas samt de konkreta aktiviteter som genomförs väga betydligt tyngre än den geografiska lokaliseringen av nuvarande Slöjdhuset.

En avveckling av Slöjdhuset innebär två huvudalternativ till fortsatt förfarande.

Det ena alternativet innebär en omläggning av konsulentverksamheten i det avseende att läns hemslöjds konsulenter i huvudsak upphör som anordnare av kursverksamhet och överlåter det till andra aktörer – hemslöjdsrörelsen, studieförbund och privata utbildningsanordnare. I stället koncentreras verksamheten till konsulentrollen och dess uppdrag som ledare, nätverksbyggare, folkbildare och samordnare så som Nämnden för hemslöjdsfrågor uttrycker uppdraget. Slöjdsalar finns i hela länet, framför allt på alla grundskolor vilket skulle öka tillgängligheten till den kursverksamhet som i dag bedrivs i läns hemslöjds konsulenternas regi. Jag utvecklar inte tankarna om en förändrad inriktning på verksamheten ytterligare i detta sammanhang då kulturnämndens uppdrag inte omfattar verksamhetens inriktning, även om det således finns ett klart samband mellan verksamhetens inriktning och behovet av lokaler.

Det andra alternativet innebär att andra lokaler med Slöjdhusets beskaffenhet ställs i ordning, lämpligtvis i nära geografisk anslutning till läns museet i Sickla. Konsulenternas kursverksamhet kan bedrivas, särskilt på kvällar och helger, i läns museets egna ytterligare lokaler/verkstäder för kursverksamhet finns att hyra i Dieselverkstaden av Nacka kulturcentrum. De har nio verkstäder för skapande verksamhet inom drama, dans, musik, måleri, teckning, skulptur och animation & video. Det finns sålunda gott om lokaler för utövande av textil- och enklare hårdslöjd samt teoretisk kursverksamhet i museets lokaler och i Dieselverkstaden i övrigt. För kursverksamhet i hårdslöjd med kontinuerlig användning av maskiner kan det vara svårare att hitta lokal motsvarande den nuvarande verkstaden med erforderlig maskinutrustning och som uppfyller rimliga arbetsmiljökrav. I omedelbar närhet till Dieselverkstaden kan det finnas möjlighet att hyra in sig i Konstnärernas kollektivverkstad (KKV) som ligger i Sickla endast ca 600 m från Dieselverkstaden.

En avveckling av Slöjdshuset för med sig en hyreskostnad för kvarvarande kontraktstid om 127 tkr om året (plus årlig indexuppräkning) t o m 2013-12-13.

2011-10-25

7.2.3 Huvudmannaskapet förs över till läns museet men verksamheten bibehålls i nuvarande lokaler

Det tredje alternativet innebär att huvudmannaskapet förs över till läns museet men att verksamheten stannar kvar i nuvarande lokaler till respektive hyreskontrakt löper ut. Detta alternativ är inte optimalt eftersom de förmodat positiva effekterna av en sammanslagning är starkt förenade med den samverkan som det direkta mötet mellan läns museets olika funktioner (inkl läns hemslöjds konsulenterna) för med sig. Alternativet skulle dock uppfylla den bakomliggande andemeningen i det politiska uppdraget, d v s att genomföra en huvudmannaskapsförändring. Det skall också betonas att det finns inget i detta lokaliseringalternativ som pekar mot att kvaliteten i verksamheten skulle sjunka jämfört med dagens situation.

7.3 Ekonomi

Vid ett huvudmannaskapskifte förutsätts anslaget till läns hemslöjds konsulenterna (f n 2 330 tkr) bli överfört till läns museet. På samma sätt förutsätts NHF:s statsbidrag (f n ca 620 tkr) i stället tillfalla läns museet. I samband med att en huvudmannaskapsförändring genomförs, särskilt om verksamhet och inventarier skall flyttas, är det motiverat att kulturnämnden ger läns museet ett extra tillfälligt stöd för initialkostnader. Det är dock tveksamt om huvudmannaskapskiftet i sig skall medföra någon ytterligare ersättning till läns museet eller någon automatisk ökning av det årliga verksamhetsstödet till läns museets och konsulenternas hittillsvarande verksamhet.

Det finns f n ingen utrustning som är föremål för avskrivning inom hemslöjdsverksamheten. Kulturnämnden måste dock ta betalt motsvarande "marknadspris" för utrustning/inventarier även om det inte finns något bokfört restvärde. Det är främst maskinparken i verkstaden som kan tillskrivas några större värden. För övriga inventarier torde det handla om några tiotusentals kronor, främst för skrivbord och persondatorer. Särskilda övervägande kan behövas kring framtida ägarförhållanden av vissa föremål som läns hemslöjds konsulenterna fått och som de snarast arkiverar i dag. Det förefaller dock inte så långsökt om sådana föremål förs över till museets ägo.

Läns museet har under en följd av år redovisat en svag ekonomi där kulturnämndens verksamhetsstöd ökat väsentligt under 2000-talet. Med den rationalisering och personalnedskärning som läns museet genomförde 2010 i kombination med den breddning av såväl den verksamhetsmässiga som ekonomiska basen i verksamheten som ett överförande av konsulentverksamheten skulle innebära, så bör museet ha stora möjligheter att utnyttja sina samlade resurser i form av personal, lokaler och pengar på ett mer rationellt sätt. Museet

2011-10-25

bör därigenom kunna frigöra resurser som kan komma den samlade verksamheten inom museet tillgodo.

I sammanhanget vill jag samtidigt nämna att kulturförvaltningen anser att kulturnämndens framtida satsning på läns-hemslöjden bör koncentreras till just läns-hemslöjds-konsulenterna och att det nuvarande stödet till Stockholms Läns-hemslöjds-förening bör avvecklas framgent. Förvaltningen återkommer till det i förslaget till fördelning av 2012 års verksamhetsstöd till regional kulturverksamhet. En sådan ordning kommer att föra med sig att eventuellt utökade framtida satsningar på hemslöjden i huvudsak skulle komma läns-museet och konsulentverksamheten till del.

8 Den fortsatta handläggningen

I föreliggande utlåtande redovisas möjligheterna till och effekterna av att flytta läns-hemslöjds-konsulenterna från kulturförvaltningen till läns-museet. Utlåtandet innehåller sålunda inget konkret förslag att flytta eller inte flytta verksamheten. På grundval av vad som redovisas i ärendet får kulturnämnden själv överväga om tillhandahållen information är tillräcklig för ett beslut i själva huvudmannaskapsfrågan. Nämnden kan därvidlag även uppdra åt förvaltningen att göra förtydliganden eller ta fram ytterligare fakta i ärendet.

Vid ett beslut om ändrad huvudman måste förhandlingar med de fackliga företrädarna genomföras rörande villkor för berörd personal. Det bör även tas fram avtal mellan den gamla huvudmannen - kulturnämnden, och läns-museet rörande villkoren för övergången, bl a ersättning för inventarier/utrustning.

I samband med en huvudmannaskapsförändring måste även Nämnden för hemslöjdsfrågor tillskrivas och godkänna den nya huvudmannen för att verksamheten skall få fortsatt statligt stöd. Det yttrande som är bilagt föreliggande utlåtande är skrivet av NFH:s kansli. Beslut om statsbidrag tas av den av regeringen utsedda nämnden.

Hans Ullström

Stockholms läns landsting
Kulturförvaltningen
Box 38204
100 64 Stockholm

Stockholm 2011-08-17
Ert dnr KUN 2011/462
Vårt dnr 4-49/11

Synpunkter angående förändring av huvudmannskap för läns-hemslöjds-konsulenterna vid Stockholms läns landsting

Regelverk/Nämnden för hemslöjdsfrågor

Nämnden för hemslöjdsfrågor, NFH, är en myndighet under Kulturdepartementet med Tillväxtverket som värdmyndighet. NFH ska ta initiativ till, planera, samordna och göra insatser för att främja hemslöjden samt fördela statliga bidrag till hemslöjdsfrämjande verksamhet. I uppdraget ingår en samordnande funktion av konsulentverksamheten och bemyndigandet att pröva frågan om huvudmannskap för konsulenterna. Fram till 1997/98 utövades huvudmannskapet av hemslöjdsförening eller landsting. Därefter kunde även annan än hemslöjdsförening eller landsting vara huvudman. Enligt budgetpropositionen 1997/98 bör frågan liksom tidigare kunna lösas i samförstånd mellan hemslöjdsförening, landsting, konsulenter och Nämnden för hemslöjdsfrågor.

Uppdraget

I åtagandet att vara huvudman för länets hemslöjds-konsulentverksamhet ligger ett uppdrag från NFH till huvudmannen, vilket bifogas. I uppdraget tydliggörs parternas olika roller. När det gäller konsulentrollen betonas rollen som ledare, nätverksbyggare, folkbildare och samordnare. Konsulentverksamheten ska bedrivas utifrån tre olika perspektiv, ett näringperspektiv, ett kulturarvsperspektiv samt ett kunskapsförmedlande perspektiv. Viktiga nyckelord för verksamheten är *samverkan*, *tillgänglighet* och *förnyelse*.

Olika huvudmannaskap - Hur ser det ut i landet
Länshemslöjdsförening/-förbund – 9 huvudmän

Blekinge

Dalarna

Gotland

Kalmar

Kronoberg

Skåne

Västerbotten

Västmanland

Östergötland

Landsting/region – 7 huvudmän

Gävleborg

Halland

Jämtland

Jönköping

Stockholm

Värmland

Västra Götaland

Länsmuseum – 4 huvudmän

Södermanland

Uppsala

Västernorrland

Örebro

Hushållningssällskap – 1 huvudman

Norrbottn

Utveckling

Historiskt var de första huvudmännen Hushållningssällskap och hemslöjdsförening. Det senare alternativet dominerade helt under större delen av 1900-talet. Nämnas bör också att hemslöjdsföreningarna i början av 1900-talet stod för en stor del av finansieringen av hemslöjds-konsulentverksamheten. Det ekonomiska ansvaret har

successivt övertagits av stat och landsting. Man kan under senare delen av 1900-talet avläsa en viss problematik kring att handha arbetsgivarfrågor, arbetsmiljöfrågor och personalledning för en ideell verksamhet. Detta har varit en bidragande orsak till att fler landsting har blivit huvudmän. Det uppstod också behov av fler alternativ i huvudmannaskapsfrågan på grund av länens olikartade karaktär och struktur.

För närvarande pågår en dialog med Blekinge och Kronoberg om ett eventuellt byte av huvudman. I Blekinge talar mycket för att Landstinget/regionen övertar huvudmannaskapet medan man inte kommit så långt i diskussionen i Kronoberg.

Länsmuseum som huvudman är en relativt sen företeelse. En försöksverksamhet inleddes under 1990-talet vid Upplandsmuseet och permanentades 1998.

År 2000 övertog Länsmuseet Västernorrland huvudmannaskapet för läns-hemslöjds-konsulenterna.

I Örebro övertog läns-museet huvudmannaskapet från landstinget 2007. Där pågår nu en diskussion inom landstinget att bilda ett regionalt resurscentrum för hela kulturkonsulentgruppen. Man ser behovet av att samordna, utveckla och stärka konsulentgruppen i deras strategiskt viktiga roll i regionen och över kulturgränserna inom ramen för den nya samverkansmodellen.

I Sörmland övergick huvudmannaskapet från hems-löjds-förening till läns-museum vid årsskiftet 2010/2011.

I Norrbotten var hems-löjds-föreningen tidigare huvudman för verksamheten. Under en kortare period fanns ett administrativt avtal med Länsmuseet och med placering i museets lokaler. Därefter valde man att pröva Hushållningssällskapet som huvudman, vilket ännu inte har utvärderats fullt ut. I samband med att Norrbotten gick in i den nya samverkansmodellen finns också en diskussion inom landstinget att eventuellt samla hela kulturkonsulentgruppen inom landstinget.

Konsulenternas mångfacetterade verksamhet/ Hemslöjdens strategiska roll inom dagens och framtidens kulturpolitik

I den senaste kulturutredningen lanserades begreppet aspektpolitik. Hemslöjds-konsulentverksamheten platsar väl in inom detta begrepp. Hemslöjd är och har alltid varit en del av eller tangerat en rad olika områden som näring, kulturarv, hälsa, pedagogik, hållbar utveckling. Det mångfacetterade begreppet hemslöjd kräver att verksamheten inte isoleras inom ett fält utan att konsulentverksamheten får profilera hela sin bredd. Hemslöjdsbegreppets komplexitet vittnar om att kulturarvet bara är en del av innehållet. Hemslöjden använder kulturarvet men dess uppgift är inte i första hand att bevara kulturarvet utan att ta till vara och använda kulturarvet genom

utveckling och förnyelse. Kunskapsarvet hålls levande genom barn- och ungdomsverksamhet samt inte minst genom professionella slöjdare som kan försörja sig på sin näringsverksamhet.

Näringsområdets betydelse har ytterligare förstärkts genom regeringens satsning på de kulturella och kreativa näringarna. NFH ser här stora utvecklingsmöjligheter för slöjdnäringen genom försäljning av både tjänster och produkter. Hemslöjden som näringsverksamhet är en del av regionernas strategier för utveckling och tillväxt.

Samhällets strävan mot hållbar utveckling och hållbar tillväxt är ytterligare ett angeläget område som ligger helt i linje med hemslöjdens prioriteringar. Inom hemslöjden arbetar man med förnyelsebara material, energisnåla tekniker samt producerar föremål som håller länge och går att reparera. Hemslöjd är ett småskaligt alternativ i konsumentens närmiljö.

Ett annat område som får ökad betydelse för hemslöjdsverksamheten är kultur och hälsa. Hemslöjden har historiskt erfarenhet av terapeutiskt arbete inom vården vilket ånyo aktualiserats i förhållande till vår tids stressjukdomar där man kan konstatera att handens arbete har en läkande förmåga. Detta innebär att hemslöjdskonsulentverksamheten också ligger nära landstingets kärnområde sjukvården.

Hemslöjdskonsulenterna samverkar med det civila samhället och har ett brett regionalt kontaktnät bland medlemmar i olika slöjd- och intresseföreningar. Att konsulentverksamheten levt utanför de stora institutionerna har bidragit till att detta kontaktnät har en stor bredd och lagt grunden för delaktighet bland det civila samhällets aktörer.

Hemslöjd är inte i första hand en åskådarkultur utan en deltagarkultur genom ett aktivt slöjdande/görande.

Hemslöjds-konsulentverksamheten vid Stockholms läns landsting

Utifrån NFHs samordnande helhetsperspektiv bedöms hemslöjds-konsulentverksamheten vid Stockholms läns landsting som en god förbild, där man har lyckats profilera en bred, tillgänglig och synlig verksamhet sedan Slöjdhuset etablerades på Sabbatsbergsområdet. Slöjdhuset har en hög besöksfrekvens och har även varit en tillgång och förebild för olika delar av hemslöjdens organisation. Stora resurser har lagts på att profilera och synliggöra verksamheten vilket bör beaktas i diskussionen om byte av huvudman och lokalitet.

Risken finns vid en knytning av verksamheten till en större institution, typ ett länsmuseum, att hemslöjdsverksamhetens varumärke blir otydligt under huvudmannens överbyggnad. Hemslöjdverksamhetens mångfacetterade karaktär försvinner och publiken ser enbart hemslöjd som en del av kulturarvet och som ett uttryck för förgångens tid. Hemslöjdens styrka idag är att vara samtida och har i detta sammanhang stor draghjälp av den globala ungdomsrörelsen DIY (Do it yourself). Utöver detta kan NFH konstatera utifrån erfarenheter från den verksamhet som idag bedrivs med länsmuseum som huvudman, att huvudmannens intresse för näringsaspekten är svalt och att frågor kring företagande, entreprenörskap och affärsutveckling inte har hög prioritet inom länsmuseumernas verksamhet. Områden som spelar en allt större roll för hemslöjden i utvecklingsarbetet av kulturella och kreativa näringar.

Så som varande en del av landstingsverksamheten ses hemslöjdskonsulenterna mer som en fristående och flexibel aktör som inte bär på någon tung institution med dess ansvar och förpliktelser. Inom en länsmuseumsinstitution kan hemslöjdskonsulentverksamheten lätt byråkratiseras och blir inte den strategiskt viktiga och flexibla mäklarresurs inom regionen som den är tänkt att vara.

NFH förordar att hemslöjdskonsulenternas organisatoriska tillhörighet och placering kvarstår hos Kulturförvaltningen vid Stockholms läns landsting och ser stora möjligheter att fördjupa det pågående samarbetet med Konstenheten vid samma förvaltning.

Eva Ohlsson
Kanslichef

Uppdrag från Nämnden för hemslöjdsfrågor, NFH, till huvudmännen för länshemslöjdskonsulentverksamheten

NFH är den myndighet som ansvarar för den hemslöjdsfrämjande verksamheten, samordnar länshemslöjdskonsulentverksamheten samt förmedlar bidrag till denna. Sedan slutet av 1960-talet har det funnits en normalinstruktion för länshemslöjdskonsulenter som en grund för en gemensam allmän verksamhetsinriktning. Nedanstående uppdrag ersätter fr.o.m. 2004-04-01 normalinstruktionen.

BAKGRUND

Konsulentverksamheten har sin grund i det statliga stöd som hemslöjden fick redan på slutet av 1800-talet genom hushållningssällskapen. Vid förra sekelskiftet bildades hemslöjdsföreningar på länsnivå. Dessa övertog alltmer hushållningssällskapens roll och verksamheten har sedan dess ett starkt inslag av idéburet arbete, främst genom Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund som är en samlande organisation för landets länshemslöjdsföreningar/-förbund. Hemslöjdens särart, dess karaktär av både binäring och folkkonst samt fältets många aktörer präglar verksamhetens inriktning. Utifrån detta har ett samhällsansvar utformats i samspel mellan regional och central nivå.

Avsikten är att uppdraget ska vara vägledande både för huvudmännen och länshemslöjdskonsulenterna, skapa tydlighet mellan de olika parternas roller samt att det ska stimulera till utveckling och förnyelse. Uppdraget är formulerat som ett ramverk inom vilket det finns plats för regionala särdrag men också för länsöverskridande samarbeten och nya arbetsmodeller. NFH har på sin interna hemsida www.nfh.se/konsulenter olika typer av anvisningar och blanketter för projekt- och bidragsansökningar m.m. som kompletterar uppdragstexten.

I den fortsatta texten används orden konsulent och hemslöjdskonsulent synonymt med ordet länshemslöjdskonsulent.

MÅL

Det övergripande målet för konsulentverksamheten är att öka intresset för, kunskapen om och utövandet av hemslöjd i länet/regionen. Verksamheten ska beakta målen för den nationella och regionala kulturpolitiken och de prioriterade verksamhetsmål som Kulturdepartementet givit NFH via regleringsbrev, se bilaga.

KONSULENTROLLEN

Länshemslöjdskonsulenten har med såväl praktisk som teoretisk specialkunskap inom hemslöjdsområdet en viktig roll som ledare, nätverksbyggare, folkbildare och samordnare. I dessa roller ligger också att främja och utveckla kvalitetsaspekten inom området.

Nämnden vill betona tre olika perspektiv utifrån vilka konsulentverksamheten ska bedrivas:

- ett näringsperspektiv
- ett kulturarvsperspektiv
- ett kunskapsförmedlande perspektiv

NYCKELORD

Viktiga nyckelord i konsulentarbetet är :

Samverkan – samverkan för att uppnå största möjliga effektivitet samt samverkan som ett viktigt instrument i förnyelsearbete och gränsöverskridande arbete. I uppdraget ingår att samverka med hemslöjdsföreningar/-förbund och andra föreningar, organisationer, institutioner samt myndigheter vilka i sin verksamhet berör hemslöjdsfrågor. Samverkan kan också innebära att delta i länsöverskridande projekt tillsammans med andra hemslöjds konsulenter samt i riksomfattande och internationella projekt.

Tillgänglighet – tillgänglighet för länets alla medborgare i form av mötesplatser för brukare, främjare och skapare. Konsulenterna ska kunna informera och ge råd till både yrkesslöjdare, fritidsslöjdare och slöjdintresserade.

Förnyelse – det krävs en kontinuerlig förnyelse av angreppssätt och arbetsmetoder för att väcka intresse och skapa delaktighet för slöjden i omvärlden – i synnerhet hos nya grupper.

PLANERING OCH UPPFÖLJNING

Verksamheten ska redovisas i relation till en verksamhetsplan för att insatserna ska kunna utvärderas och resultatet mätas såväl kvalitativt som kvantitativt.

Nämnden utarbetar modeller för utformningen av verksamhetsplan, verksamhetsredovisning och verksamhetsberättelse. Ambitionen är att nämnden ska föra en kontinuerlig dialog med huvudmännen och konsulenterna om arbetsmetoder och måluppfyllelse.

NFHs ROLL

Nämnden har som uppdrag från Kulturdepartementet att samordna konsulentverksamheten och har bemyndigande att pröva frågan om huvudmannskapet för länshemslöjds konsulenter.

Samordningen sker genom informationsbrev minst en gång per kvartal till konsulenter och huvudmän samt genom en gemensam informationskonferens för samtliga hemslöjds konsulenter en gång per år och erbjudanden om utbildning för konsulenter. Samtliga konsulenter bör delta i informationskonferensen och minst en av länets konsulenter bör delta i Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbunds årsstämma. Detta för att skapa delaktighet i debatt och diskussioner kring hemslöjdsfrågor som berör yrkesrollen.

Huvudmannaskap kan utövas av antingen länshemslöjdsförening/-förbund, landsting/region eller annan huvudman. Förändring av huvudman ska föregås av överläggning mellan berörda parter. Frågan om huvudmannaskap förutsätts lösas i varje län i samförstånd mellan länshemslöjdsförening/-förbund, landsting/region, konsulenter och NFH.

BIDRAG

Nämndens uppdrag måste ses i förhållande till övriga finansiärers bidrag till verksamheten – uppdraget från nämnden kan inte ges större tyngd i relation till helheten än vad andelen i finansieringen ger anledning till. Nämndens uppdrag bör realiseras på ett sätt som gör att det fungerar tillsammans med de uppdrag som andra finansiärer lägger på konsulentverksamheten.

Statsbidraget lämnas till huvudmannen under förutsättning att den regionala/kommunala offentliga finansieringen är minst lika stor som statens. Bidraget utbetalas med en fjärdedel under första månaden i varje kvartal.

Nämnden fördelar dessutom varje år projektmedel som kan sökas av respektive län/region.

HUVUDMANNENS ROLL

Huvudmannen har ett arbetsgivaransvar och däri ingår både ett verksamhetsmässigt ansvar och ett administrativt ansvar. I detta ingår att det upprättas en delegationsordning med tydlig ansvarsfördelning samt vid behov även utformas befattningsbeskrivningar. Huvudmannen är skyldig att informera om NFHs uppdrag vid nyanställningar.

..... län som huvudman för länshemslöjdskonsulenterna i

..... län godkänner ovanstående uppdrag.

Ort

Datum

Namn

Namnförtydligande

Bilaga

Nationella kulturpolitiska mål

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling.

För att uppnå målen ska kulturpolitiken:

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

NFHs verksamhetsmål enligt regleringsbrev för 2011:

Nämnden för hemslöjdsfrågor har till uppgift att ta initiativ till, planera, samordna och göra insatser för att främja hemslöjd genom

- att stärka förnyelsen och utvecklingen av hemslöjden ur såväl ett kultur- som ett närings- och hållbarhetsperspektiv och därmed tillvarata hemslöjdens materialkunskap, teknikkunskap, formspråk, tradition och kvalitet,
- att öka barns och ungdomars intresse för utövande av olika slöjdtekniker.

Uppdrag – Samverkansråd inom ramen för kultsamverkansmodellen

Nämnden för hemslöjdsfrågor ska under 2011 delta i det samverkansråd vid Statens kulturråd som ska hantera frågor om statens roll och ansvar inom ramen för kultursamverkansmodellen.

Uppdrag – Kulturella och kreativa näringar

Nämnden för hemslöjdsfrågor ska – som en fortsättning på den fördjupade samverkan mellan kulturpolitiken, näringspolitiken och den regionala tillväxtpolitiken – under 2011 utveckla och medverka i insatser för att främja kulturella och kreativa näringar.

Uppdrag – Barn och ungdomsstrategi

Nämnden för hemslöjdsfrågor ska utforma en strategi för sin barn- och ungdomsverksamhet för åren 2012-2014. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Kulturdepartementet) senast den 1 oktober 2011.